

Josef Škvorecký

Nataša, pícníci a jiné eseje

spisy 27

Text pro případ, že bych vypadl z okna, nebo se zabil při autonehodě (1972)	5
Ne recenze, spíš chvála výměnou názorů (1978)	25
Ožehavé téma (1981)	34
Revoluce je obyčejně to nejhorší řešení (1982)	51
Pražská zima (1983).....	58
Jeden týden v životě Květoslava Prska (1984)	70
Jsou Kanaďané politicky naivní? (1984)	81
Concerto to End All Concertos (1984)	94
Domácí fronta, válka, mír a CBC aneb Wie sich die Welt der kleine Moritz vorstellt (1985)	97
Nataša a pícníci (1985)	102
Vydavatelská poznámka.....	109
Ediční poznámka.....	111
Poznámky a vysvětlivky k jednotlivým textům	117
Rejstřík	155

Josef Škvorecký

Nataša, pícníci a jiné eseje

spisy 27

© Josef Škvorecký, 2006

Editor © Michael Špirit, 2006

Copyright © Literární akademie, 2006

ISBN 80-86877-23-X

Text pro případ, že bych vypadl z okna, nebo se zabil při autonehodě

Z Paříže hovoří Josef Hotmar:

Mezi našimi ještě čerstvými emigranty na Západě je veliká móda zdůvodňovat rozhodnutí opustit vlast přemírou ideálů a tužeb po svobodě a demokracii. Patetické výzvy, skládané z velkých slov, už však ztratily osten účinnosti. Západ má své starosti a tohle je jen něco nepříjemného navíc. A tak se tím naše emigrace baví a utěšuje ve čtyřech zdech samoty, která ji obklopuje.

Stále se však s tím setkáváme. Pozoruhodně to zní z úst dříve známých osobností, které se vlastní zaklínaly doma jako příklad veřejný a teď bez toho nemohou být ani za oceánem v domnění, že jsou stále ještě svědomím národa.

S překvapením jsem zaznamenal, že jejich prořídle řady náhle rozmnožil Josef Škvorecký. Až z kanadského Toronta se přihlásil do služeb Pavla Tigrida se sídlem v Paříži. Do jaksi na úbytě scházející tiskoviny zvané Svědectví poslal epické dílo, jehož hodnoty mohou ocenit tak nanejvýše znalci erotické literatury. Tím český spisovatel Škvorecký rozšířil rejstřík svých možností až do krajnosti. Od talentovaného překladatele přes řemeslného výrobce detektivek americké dikce dosáhl mety psavce bulvárních příběhů, které sice nikdo za literaturu nepovažuje, ale zato se dobře platí!

Že své povídání zasadil do Prahy, je na věci sice pikantní, ale ne právě působivé. To, co vyprávím, není samozřejmě věc veselá, spíše smutná, i když i trochu charakteristická.

Josef Škvorecký v pražské spisovatelské obci nikdy nepatřil k jestřábům, nevyhledával veřejné tribuny, nesdílel se svými druhy ambiciózní falešné plány. Pavel Tigrid by se podivil, jak se Škvorecký čas od času vyjadřoval o jeho maličkosti, včetně pařížského snažení. Ale to ponechme stranou, protože to by byl tón, v kterém si libuje právě Pavel Tigrid.

A nakonec právě tento tichý a nenápadný Josef Škvorecký se ocitá po boku Pavla Tigrida. Tištěn vedle nehorázností a výmyslů, tvořených podle osvědčeného přání otce myšlenky, vedle známých antikomunistických bijců, v řadě podivných existencí v ještě podivnějších službách. Vedle lidí, kterými vždy z hloubi duše opovrhoval. Nevím, co ho k tomu dohnalo,

zda finanční tíseň nebo dobří kamarádi. Určitě však to nebyla láska k vlasti nebo touha po svobodě. Tu v Kanadě přece získal, už v okamžiku, kdy se rozhodl podstoupit riziko cesty, před kterou varovala kniha jeho brněnského kolegy, nazvaná: Opustíš-li mne!

Skutečnou cestu literatury tím Škvorecký definitivně opustil.

(Přečteno v pražském rozhlase.)

Tuhle relaci pařížského dopisovatele mi poslal přítel z Prahy po jednom našem nedávno prokádrovaném diplomatickém zástupci, a tak jsem ji dostal s velkým zpožděním. Nebýt jedné věci, založil bych ji do svého soukromého archivu malých neostalinských demagogií a použil možná v nějakém románě. Je založena na prastarém podvodnickém triku: čtenáři doma nemají možnost přecíst si „bulvární příběh“ ze *Svědectví*, a proto o něm informátor z Paříže může bez obav napsat cokoliv. Těch několik lidí v Československu, kterým se *Svědectví* do rukou dostane, snadno zjistí, že pan Hotmar lže, ale jednak je to nepřekvapí a jednak si to nechají pro sebe a pro nejužší kruh důvěrných přátel, takže informační monopol akreditovaných informátorů neporuší. Taky jim nebude divné, že bulvární příběh jsem zasa-dil do Prahy. Snadno pochopí, že nikde jinde než v Praze (nebo ovšem v Moskvě, Budapešti, Varšavě, Sofii, Bukurešti a Tiraně, nebo snad v Římě éry Mussoliniho či v Berlíně všech ér) se udát nemohl.

Ale založil bych ten dokument do archivu a pustil jej z hlavy, nebýt toho, že kromě vlastnoručních malých demagogií pařížský dopisovatel užívá také té klasické a dědičné demagogie českého stalinismu (kterou v celý román rozpracoval můj „brněnský kolega“), jež není ničím víc a ničím míň než urážkou básníka mně nad jiné drahého. Už mnohokrát jsem o tom chtěl napsat, a proto jsem tedy relaci, zapsanou v Praze těsnopisem revizionistického přítele a provezenou na Západ neznormalizovaným diplomatem, do archivu neuložil.

Bylo by dost zarážející, kdyby kulturní funkcionář, za jakého se československý bretšnajdr v Paříži nepochybně vydává, opravdu připisoval ten verš Zdeňku Pluhařovi; nebo by to bylo spíš symptomatické pro dnešní přispěvatele časopisu, u jehož kolébky stál, nic zlého netuše, F. X. Šalda. Ale informátor chce patrně být jen opatrný, a tak se raději nedovolává muže, jenž

politicky stál ještě kousek napravo od kanonizovaného Jiráska.* Bud' jak bud', je docela možné, že v Kanadě zahynu. Život v emigraci je tvrdý, dost spolehlivě vede k infarktu, zejména u člověka, jenž odešel po pětáctyřícítce a po menší řádce nerváků, jimiž ho obmysleli vládcové jeho vlasti. A proto bych těm dnešním vládcům chtěl znemožnit, aby mě použili jako výstražný příklad, stane-li se to, co si zřejmě upřímně přejí. Přátelé mi snad nebudou mít za zlé, jestli se pokusím o odpověď na dost tragické „Proč?“ tak mnohých z nás, kteří jsme odešli, aniž jsme svůj odchod zdůvodňovali „přemírami“ a „tužbami“, aniž jsme skládali „patetické výzvy z velkých slov“. Není to jenom moje, zcela soukromá, otázka.

Prehistorie

Moje nedobrovolná cesta do Kanady začala asi toho dne za druhé světové války, kdy mi kamarád, s nímž jsem spolupracoval v zelenáčské podzemní organizaci, přinesl leták komunistické buňky z vedlejší vesnice. Nehovořilo se v něm už moc o boji proti Němcům – byli prakticky poraženi –, ale zato dost o nadcházející likvidaci buržoazních odbojových skupin, jen co dorazí Rudá armáda. Byl to patrně výtvar nějaké ultraradikální místní duše, inspirované soukromou tajnou četbou spíše než pokyny ze stranického ústředí; přesto mě metodou šokové terapie dost poučil o dvou věcech: jednak že odboj proti nacismu není, jak jsem si do té doby myslel, vždy a všude veden v duchu starobylých vlasteneckých ideálů; jednak že jsem se zapletl do čehosi „buržoazního“ (ten kamarád byl náhodou dělník, ale mně obsah pojmu „buržoazní“ nebyl tehdy stejně jasný), na co třeba mohu doplatit nejen v tom případě, že bych se dostal do rukou gestapa.

Rozumějte mi dobře, přátelé i redaktoři, referenti a informátoři. Nehodnotím zde tuhle situaci politicky. Hodnotím ji z hlediska psychologie: co asi takový objev třeba udělal s naivním

* Tak dokonale zkanonizovaného, že když v roce 1970 chystali čeští ochotníci v Torontu *Lucernu*, odmítla jedna mladá posrpnová emigrantka účast, „protože nebude vystupovat ve hrách nějakýho komouše“. Dalo dost práce ji přesvědčit, jednak že Alois Jirásek se bolševismem věru nikdy neprovinil, jednak že autoři se mají soudit podle plodů své práce, nikoli podle svých politických bloudění.

mladíkem ze solidně patriotické rodiny, jenž neměl ponětí o ideologických odstínech různých druhů toho pojmu.

Přejel mě tehdy mráz a před očima se mi vynořil plakát, z něhož jsme si dělali legraci a na který lidé připisovali: „My se nebojíme, my tam nebydlíme!“ Dost prorocký plakát. Ale brzo nato přijela Rudá armáda a já se vzepřel mrazení v zádech a skočil jsem střemhlav do prvního ze svých mnoha neuvážených kulturních podniků: ujal jsem se redigování časopisu *Slovo má mladý severovýchod*, který vydával náhodský svaz mládeže.

První dvě čísla přinesla dva články z mého pera: eulogii na Winstona Churchilla, jenž tehda zrovna prohrál volby a odešel z politiky, a chvalo zpěv na obrazy náhodského kamaráda-malíře. O Churchillovi jsem tehdy nevěděl nic, než že to je „válečný štváč“ (podle nacistů; ti říkali „Kriegshetzer“) a člověk, který přinutil Anglii, aby se nevzdala Hitlerovi. Tím – jak jsem se tehdy domníval a jak si to dodnes myslím – zachránil Evropu, včetně Sovětského svazu, před nacismem. V článku o kamarádových plátnech jsem se, na úrovni svého válkou prodlouženého intelektuálního dospívání, zamyslel nad podstatou umění a, ovlivněn patrně nekritickou láskou k Edgaru Allanu Poeovi, našel jsem ji v Kráse a Lásce.

Se zlou jsem se potázel. Zavolali mě na kobereček do ústředí svazu mládeže do Prahy, tam mi vyčinili a mě se znova dotkl mráz. O Churchillovi jsem se dověděl, že je skutečně Kriegshetzer (svazáci říkali válečný štváč), a o umění, že nemá vůbec nic společného s Láskou a jen málo s Krásou, zato však velmi mnoho s „třídním bojem“. Tehdy to byl pro mne nový pojem. Koupil jsem si *Komunistický manifest*, odešel jsem z redakce *Slova*, které ještě tehdy skutečně měl mladý severovýchod, kamarád, který to vzal po mně a nadšeně se přihlásil k mým „ideálům“, vydal ještě jedno číslo a pak časopis zašel.

Zase, prosím, nehodnotím. Uvádím pouze jako jeden stupeň v citové výchově mladíka z maloburžoazní rodiny.

Výstava sovětského umění

A propadl jsem umění, literatuře, a nejvíc ze všeho mě pálily jejich problémy. Šel jsem na výstavu sovětského umění v roce 1946 nebo 1947, a protože jsem se dobře pamatoval na umění propagované Adolfem Zieglerem a zveřejňované na stránkách

Signalu, nešlo mi to dohromady. Technika, náměty a efekty byly tak nepříjemně stejné, jenom bajonety se zabodávaly do opačných břich. Je možné, že by Dobro a Zlo mělo stejný estetický ideál?

Dávám se vám všanc: stačí málo, dopisovatelé a redaktoři, nikoli přátelé, a můžete předchozího použít jako důkazu, že kladu rovnítko mezi nacismus a komunismus, ačkoliv dobře víte, že to tak není. Ale vy dobře víte mnoho věcí, a přesto, nebo právě proto...

Pamatoval jsem se také na umění, které Adolf Ziegler ztrácoval a mně, mladistvému pošetilci, se líbilo. A za války jsem si čítával v *Protižidovské čítance*; ne proto, že bych byl antisemita, ale protože jediné tam se našly básně Františka Gellnera („*Za ženu vezmu si gorilu*“ – ach, jak krásně neárijské, jak poeticky ne-socialisticko-nerealistické!), protože jediné tam byly kousíčky Františka Kafky. A po válce jsem si předplatil *Kvart*. Četl jsem magicky polosrozumitelné výklady Karla Teigehe, hltal jsem texty Josefa Kainara (a kde ty krásné loňské sněhy jsou, ty hráči na swingovou kytaru, ty autore veršů, které jsme si říkali do medové meluzíny pěti saxofonů: „*Protože brandy tmavohnědou barvu má – jako její pleť...*“).

Pak, jako rána pěstí do nosu, přišel manifest A. A. Ždanova o „případu“ Zoščenko-Achmatovová. Achmatovovou jsem neznal, ale zato jsem miloval Zoščenka. Právě jsem se tehdy potýkal se svým prvním románem *Věk nylonu*, umění mi bylo alfa a omega,* a svobodou jsem myslel jeho svobodu. A byl to realis-

* Tím, páni dopisovatelé, redaktoři a gubernátoři, netvrdím, že jsem někdy byl umělec. Nikdy jsem to o sobě netvrdil. Jenom jsem se snažil. Byl bych vám však vděčen, kdybyste se zdrželi hodnotících soudů o kvalitě mých artefaktů. Mám dojem, že téměř věcem moc nerozumíte. Vyznáte se znamenitě ve škodolibosti, to ano. „Od talentovaného překladatele přes řemeslného výrobce detektivek americké dikce dosáhl mety psavce bulvárních příběhů“ – to sotva vystihuje mou, ne z vlastní vůle klikatou literární dráhu, zato mi jemně dává na srozuměnou, že jako vážný spisovatel za nic nestojím; že jsem snad měl jakýsi překladatelský talent a u toho jsem měl zůstat. Je to také přesně v linii stranického usnesení, jež kdysi ztratilo *Zbabělce* jako reakčně-dekadentní bulvární literaturu. Později, jak pánové redaktoři a bretšnajdři jistě víte, přijalo předsednictvo Strany o *Zbabělci* jiné usnesení, ale to už je dnes asi opět opraveno, jako staré ročníky novin v říši Velkého Bratra, a vy se o celé věci, pro jistotu, radši nezmiňujete.

A pokud jde o to, jak jsem se vyjadřoval o Pavlu Tigridovi: vaši fyzli odvádějí špatnou práci. Jejich hlášení se sice možná shoduje s tím, jak jsem se před nimi vyjadřoval, když se mě na Pavla Tigrida ptali. Jenomže v naší zemi vládne takový systém, řekněme orwellovský, který jste tam zavedli vy, ne já, páni místodržící, a vaši fyzlové by s ním buď

tický román. Přestože jsem žil pro umění, snažil jsem se stvořit napodobeninu skutečnosti, sociální skutečnosti. Tak jsem psal o prodavačkách z Bílé labutě, o amerických vojácích. Uveřejnil jsem z toho nakonec, po letech, jen fragment. Nebylo to slavné, ale nebyl to žádný l'art pour l'artismus. Vaši fyzlové vás snad pravdivě informovali aspoň o tom, že jsem sice respektoval intelektuálně-estetickou avantgardu, obdivoval jsem se leckterému jejich dílu, ale nikdy jsem se nesnažil být jako oni. Takže mě a mé věci avantgardisti většinou nebrali vážně.

František Halas

Ale ze Ždanovových slov na mě najednou promluvil neuvěřitelně cizí, nesnesitelně nadutý hlas. V horečce čtyř dnů jsem napsal báseň *Nezoufejte!* a ta se dostala do rukou Františku Halasovi. Byla, chcete-li, typický produkt chaotického hledání; ne tolik básněn jako psychologický dokument. Ale Halas mi napsal, pozval mě k sobě. Řekl mi: „Vydat to nemůžete, vrhli by se na vás zprava i zleva. Ale od konce války mě nic tak nechytlo jako tohle!“

Zase: neuvádím to, prosím, abych se chlubil. Halas byl něžný, strašně laskavý člověk, rád lidem dělal radost. Důležité však je, že Halas byl členem téže strany jako Ždanov. Pro mne to tenkrát bylo velice důležité.

Potom jsem Františku Halasovi půjčil rukopis svých *Nových canterburských povídek* a Halas mě s nimi poslal k Jaroslavu Seifertovi do *Kytice*. Předtím jsem je zadal do Vysokoškolské literární soutěže a několik dní před únorem 1948 stálo v novinách, že jsem ji vyhrál. Později se mi dostaly do ruky posudky členů poroty. Jedna z posuzovatelek, významná členka Halasovy strany, sbírku nedoporučovala, vytýkala jí „ideový zmatek“. Naštěstí tehdy převážily hlasy těch, kteří nehledali ideologii, ale stopy uměleckého talentu.

měli počítat, nebo být méně nápadní. Proč je třeba neodnaučíte zálibě v kožeňácích? I do Toronta jste za mnou jednoho poslali, a byl zase v kožeňáku! Je tady dosud, chodí na koncerty Karla Ančerla, ale ten kožeňák omezuje jeho produktivitu. (31. května 1972: už není. Už je zas v Praze. Zřejmě se mu nepodařilo zvýšit produktivitu.)

Pokud jde o to, kým opovrhují, to raději vynechte. Takových lidí není mnoho; už léta se snažím být křesťanem. A společnost, v níž jsem se octl na stránkách *Svědectví*? Jejími členy jsou například Jiří Voskovec, Egon Hostovský, Jan Čep a mám dojem, že jenom tihle tři znamenají pro českou kulturu víc než kompletní přípravný výbor vašeho nového svazu spisovatelů. Takže o tom snad radši taky nemluvte.

Rodinná anamnéza

Jenomže pár dní nato obsadily Prahu dělnické milice. Tehdy ještě možná netušily, co se brzo bude dít jménem jejich třídy, té dědičky všech velkých kulturních tradic minulosti, jak jste, páni gubernátoři, informátoři a prokurátoři, s oblibou říkali. Seifert odešel z redaktorského místa v *Kytici*, na Vysokoškolskou soutěž se zapomělo. Napsal jsem nové *Nezoufejte!*. Pro Františka Halase. Dlouho jsem se nemohl odhodlat a Halas umřel. Do dramatu, euforie a tragédie pounorových dob se počaly mísit prvky hořké frašky. Zašili mého tatínka. Přesně za to, za co ho pět let předtím zašili nacisti: byl starostou Sokola. Ale tatínek měl štěstí: v obou případech byl za čtrnáct dní zase z basy venku. Taky v tom už uměl chodit; bylo to jeho třetí zatčení v životě. Poprvé se octl v chládku na počátku dvacátých let, když při stávce bankovních úředníků zfackoval stávkokaze a dopustil se urážky úřední osoby v podobě policajta, jenž mrvu v kaučukovém límečku eskortoval do úřadoven Živnobanky. Můj tatínek je dějová linie, dlouhá a plná neuvěřitelných, leč pravdivých zvrátů. Mrva se později stal otcovým nadřízeným; za protektorátu, kdy kromě této nadřízenosti, založené na dobré a vhodně uplatňované znalosti německého jazyka, dělal také *treuhändera* v několika židovských obchodech v Náchodě. Jemnou metodou psychologického teroru - kdybych to uměl, napsal bych o tom psychologický román - dohnal nakonec tatínka k sebevraždě. Naštěstí otec buď neměl dostatečné medicínské vzdělání, nebo, protože to byl zgruntu zdravý, extrovertovaný člověk, patřil do kategorie pseudosebevrahů. Podřezal si žíly nasucho, zachránili ho. Byl to milý, veselý člověk, velký *charmeur* dam a politický *ignoramus*, jenž ctil stejně dr. Kramáře jako T. G. Masaryka a neviděl v tom nic divného. Málem dohnal k sebevraždě mě, protože dvě dívky, které jsem tehdy vytrvale zval do divadla, jedna po druhé, a jako by se domluvily, domáhaly se jeho přítomnosti. Ne že by se bály mého násilnictví, ale protože tatínek byl „tak ohromně zábavnej člověk!“. Klesl jsem na samé dno mindráku. Mě ve společnosti těch dívek nenapadalo nic než výklady o dinosaurech, jimiž jsem u opačného pohlaví časem dost proslul.

Onen *treuhänder* se později stal ředitelem banky kdesi v zahraničí. Možná že se taky stal členem Halasovy strany, jenže v tom případě to asi byla strana Ždanovova. Nevím to, ale ne-

překvapilo by mě to. *Treuhänder* měl spolehlivý instinkt přidávat se vždycky k nositelům zákona a pořádku. Můj tatínek skončil jako účetní, zaznamenanav na sklonku své kariéry nejmenší plat svého života. A nakonec umřel, jako snad poslední oběť bitvy u Zborova, na následky zranění. Kdybych to uměl, napsal bych román o svém tatínkovi. Bohužel, netroufám si na víc než na bulvární příběhy.

Jenže to všechno byla spíš legrace. „Jediný natřený sou zavřený,“ říkali jsme si s jedním drahým přítelem, jemuž tehda odsoudili oba rodiče, oba nevinně, oba na patnáct let, oba je při procesu konfrontovali s členy jejich neexistujících protistátních skupin. O tom je však už celá literatura; jednu dobu se k tomu Strana přiznala a chtěla to napravit a já k ní za to pocítil respekt. Totiž k ní. K některým lidem, kteří byli jejími členy. A většinou už nejsou. Nikoli z vlastní vůle.

Dilemata

Věci však nebyly jednoznačné. Byly i takové, jejichž velikost moje maloburžoazní, katolická duše, poznamenaná smyslem pro spravedlnost, viděla a uznávala. Strana, současně s likvidací svých politických odpůrců a mnoha, mnoha nevinných (dokonce i jistého počtu svých vlastních členů), zlikvidovala taky nezaměstnanost a zakončila dlouhou tradici československého zdravotního a penzijního pojištění možná ne úplně dokonalým, ale velkolepě absolutním řešením. A všemi silami svých komunikačních prostředků vtoukala do nás, mladíků, krásnou vizi velké spravedlnosti, jíž je třeba i přinášet oběti. Umění mělo nadšeně pomáhat v téhle svaté válce o tu svatou věc.

Jenomže: umění?

Já jím žil. A všechno, co jsem měl rád, *čím* jsem v umění žil, zařadili do kategorie churchillů a kumštu založeného na lásce a kráse. Jazz, líbeznou, smutnou muziku naděje. Hemingwaye, jehož Robert Jordan dobře věděl, že není marxista, a přesto vyhodil ten most. Prý Papá pomlouval španělské partyzány. A Steinbecka. Steinbecka *Hroznů hněvu*. Farella: toho, který mě naučil vidět Bílou labuť a její pracovité a sentimentální dívky a slyšet je, jak mluví; škoda přeškoda, že jsem tenkrát neuměl psát ani bulvární příběhy. Richarda Wrighta, a to už jsem vůbec nechápal. Můj měšťácky sociální cit zpražili ponuří teoretici

podivnými kritickými biči. Nic jsem nechápal. Jenom jsem viděl, jak patetici talentu snad ještě menšího, než mám já, zabíjejí talenty nepochybně větší, než mají oni; domácí i cizí. Jak se jménem mystického lidu bere konkrétním lidem muzika a literatura, kterou mají rádi, a cpe se jim do krku, přes všechny dávivé reflexy, prapodivný šašlik, o němž jest nám věřit, že je z kategorie Shakespearů a Beethovenů.

Odpověď

Jediná odpověď spisovatele – byť sebemenšího talentu – na tenhle lunapark v hlavě je psát. Tak jsem psal. *Zbabělce. Konec nylonového věku. Tankový prapor. Diváka v únorové noci. Zákony džungle. Hovory s Oktabrinou.* Nedokonalé výkřiky jednoho nejistého mladíka, který chtěl zpívat, ale doba byla taková, že musel řešit svět, a šuplíkem se bránil touze po slávě. Byl jsem, zajisté, snůška nectností; ale mezi nimi byla snad aspoň jedna ctnost. Svou lyru jsem nikdy nedal *jim*. Vy, páni gubernátoři, normalizátoři a likvidátoři, jistě dobře víte, koho cituju. A koho myslím tím „jim“.

Nabízeli mi legitimaci Strany. Dvakrát. Vymluvil jsem se. Nemohl jsem tam vstoupit. Uznával jsem všechno dobré, co Strana udělala, ale nedokázal jsem se zaslepit vizí natolik, abych neviděl. Jak kamarádi mizí v místech, jejichž jména zdědila zlověstnost onomatopoických slov, co se jimi zalykal kantor Katz na jedné drahé, staré desce: Aušvic – Majdanek – Treblinka... Bitýz – Rovnost – Příbram – Ilava – Leopoldov – Jáchymov...

A všechno mi udělovalo drobné, tragikomické lekce. Člověk, jenž nádherně hovořil o vizi na politickém školení na náhodské Vyhlídce a pak mi opatřil místo v šeríkovém městečku (a tím jednu z nejkrásnějších dob mého soukromého života), a já ho ve své nezkušenosti pokládal za vzor komunistického idealisty, pokusil se zbavit manželky trikem tak fantastickým a fantasticky podlým, že až o něm budou čtenáři číst v mém bulvárním románě *Mirákl*, pomyslí si, že je to smyšlenka charakteristická pro můj periferní humor.

Jistě, můžete namítnout, že tohle patří do kategorie katolických duchovních, co o nich ministrant zjistil, že mají pohlavní poměr s kuchařkou. Ale jezdil jsem také dva roky ve velitelské věži tanku T-34 v Mladé, v tom táboře, co je dnes velitelství Střední skupiny ruských vojsk, nebo jak tomu ve své militaris-

tické hantýrce říkáte. Dva roky v samém srdci onoho mystického Lidu, pro nějž Inženýři Lidských Duší vyráběli státem oceňované umění. Mystický Lid ty dva roky překvapivě odmysticizovaly. Pomalu, v nejistotách, jsem si začal sám pro sebe definovat smysl svého života. Rozhodl jsem se, jak to půjde, napomáhat přeměně svého světa. Ze světa zlověstně schizofrenizovaného dialektikou koncentráků a nemocenského pojištění, odstranění nezaměstnanosti a duchovní vraždy nazvané socrealismus ve svět vyléčený z té schizofrenie. Kde by nejen byla plná zaměstnanost, ale mohl se taky hrát Jimmie Lunceford. V jehož vězeních by seděli jenom vrahové a zloději, a ani ty by netloukli, a Hemingwaye by žádný mhouříč očí nad justičními vraždami nemohl prolašovat za buržoazního dekadenta. Kde by se veřejná lež mohla veřejně odhalit a nebylo by v tom neúnosné riziko, anebo by to bylo aspoň možné. Nebyl jsem nikdy revolucionář, a tak jsem nastoupil tuhle cestu evoluce.

Evoluce

Byla dlouhá, složitá a vy, páni regulátoři, jste o ní jistě dobře informováni. Vždyť váš ouřad ji ta dlouhá léta měl pod kontrolou a svědomitě na ni valil balvany.

Vůbec jsem samozřejmě nebyl sám. Byla nás - možná od začátku, a rozhodně dost brzo - většina. Jenom jsme nevládlí policií, neseděli jsme na klíčových místech. Pomalu, kousek po kousku, šla však československá kultura a za ní i jiné proveniencie našeho života - protože nám držel palce lid, ne mystický, ale konkrétní - po té cestě evoluce a obcházel nebo z ní odvalovala ty balvany. *Květen, Světová literatura, Na zábradlí, Semafor, Radok, Hrabal, Forman, Tvář, Host do domu, Divadlo, Film & doba*, ediční programy SNKLHU, Mladé fronty, Čs. spisovatele, Barrandov šedesátých let - radši už nebudu jmenovat; byla by to dlouhá řada jmen, prakticky seznam všeho, co v moderní české kultuře něco znamená, a nejsem si jist, zda bych některým neuškodil čistě jen proto, že bych je dal do bytí i dobře známých souvislostí. Místodržitelské duše jsou mstivé a nedají se vypočítat.

To všechno vytvářelo hodnoty, jejichž ovoce si dodnes v Československu, a hlavně ve výkladních skříních světa, gubernátoři a falsifikátoři přisvojují. Vytvářelo je proti jejich vůli a přes jejich zatvrzelý a vynalézavý odpor. Historie překážek, intrik, zákazů